

Mares i fills - Colm Tóibín

Els contes que aplega aquesta antologia de Colm Tóibín (Enniscorthy, Irlanda, 1955) segueixen dues línies temàtiques. D'una banda, retraten desplaçaments significatius, viatges (no pas turístics), fugides i retorns. De l'altra, narren moments rellevants en les relacions familiars. En aquests tretze contes, que oscil·len entre les deu i les cinquanta pàgines, Tóibín aconsegueix assumir el punt de vista d'homes i dones d'edats i procedències diferents, destil·lar-hi una gran varietat d'experiències, aportar un punt de vista propi a escenaris no del tot desconeguts pel lector, aconseguir que tots els contes semblin autobiogràfics de tant com sembla que coneix els personatges.

En aquest recull, els contes que segueixen el punt de vista de personatges madurs són més rodons i matisats, com si la mirada ingènua dels protagonistes s'encomanés no només a l'argument sinó també a l'estil. Els més satisfactoris són els que narren el retorn a casa d'un personatge que ha voltat pel món i ha viscut vides diferents, rèpliques actualitzades d'Ulisses. Em refereixo a *La família buida*, en què un personatge s'instal·la davant la costa com si només les onades estiguessin a l'altura dels seus records (i aquí és inevitable evocar *El mar, el mar* d'Iris Murdoch), o a *Dues dones*, un dels millors del relat, que narra la trobada involuntària entre dues ancianes que van compartit l'amor d'un home ja desaparegut, el qual, des de la distància, els encomana un respecte mutu. Val la pena rescatar-ne una frase sobre la malenconia irònica que susciten les pàtries perdudes: "Li van venir ganes de tornar a ser a casa, a Califòrnia, alhora que s'alegrava d'haver-se criat prou anys en aquest país per apreciar el que suposava poder-ne estar lluny".

Abans de parlar dels contes centrats en les relacions familiars he de fer esment d'un que s'aparta dels dos temes que he esmentat. Em refereixo a *Silenci*, que desenvolupa una nota escrita per Henry James. En aquest text, Tóibín ressegueix la vida d'una dona casada que s'enamora d'un poeta. Sóc conscient que el meu resum no resulta gaire engrescador, però el conte és plenament reeixit, ja que aporta una perspectiva fresca a una atmosfera victoriana sense deixar de ser apassionadament metaliterari (admirador de Henry James, Tóibín li va dedicar una de les seves novel·les més celebrades, *The Master*).

El que sorprèn dels contes d'aquest recull és la varietat d'universos que mostren. *Barcelona, 1975* explica l'arribada a Barcelona d'un noi irlandès que entra en contacte amb la colla d'amics que envolten un artista que només pot ser Ocaña, i que

s'inicia en l'homosexualitat en aquella ciutat oberta on no es preveia ni l'allau actual de turistes ni la gentrificació consegüent. Aquest conte es completa amb *La nova Espanya*, protagonitzat per una noia d'ideologia comunista que durant la Transició retorna a Barcelona i Menorca després d'haver-se exiliat a Londres i constata tot de transformacions –mentals i urbanístiques, totes a pitjor-, si bé ella tampoc n'ha sortit indemne. La capacitat de Còlbín de ficar-se en la pell de personatges distants es posa de manifest també al conte *El carrer*, que narra el despertar sexual d'un emigrant paquistanès al Raval de Barcelona, i que –al contrari que els altres contes del recull- té més interès documental que literari.

Ja en l'apartat familiar, uns quants contes donen veu a mares situades en posicions difícils: la d'un pederasta confés a *Un capellà a la família*, la d'un adolescent afectat per una depressió severa a *Un trajecte*, la que contempla la relació, intensa però no simètrica, que uneix el seu fill amb la mare d'ella a *Una feina d'estiu*. En canvi a *Una cançó*, el punt de vista és el del fill que retroba la mare que va abandonar la família, anys després, com a cantant en un pub. La música també està present a "*Famous Blue Raincoat*", on el punt de vista és el de la mare d'un fill que descobreix que ella i la seva germana havien gravat un disc de folk, cosa que l'obliga a reobrir ferides no tancades del tot. Només la música sembla fer possible el trencament de les barreres generacionals –i personals.

Els personatges femenins de *Mares i fills* mostren un caràcter treballat pels imprevistos i les decepcions, i destaquen per la capacitat de decisió, d'intervenció, d'improvisació. En el passat s'han equivocat, i aquests errors les han endurit i les han fet més sàvies, una transformació que Còlbín narra sense hipèrboles ni estridències. És el cas de la protagonista del conte més llarg del recull, *El quid de la qüestió*, que una vegada viuda aconsegueix refundar el negoci familiar que el marit havia deixat en la misèria, i que se'n surt amb ajuda de totes les eines que sap utilitzar -incloent-hi un cop de mà del Sinn Féin.

A *La chambre claire* (1980), Roland Barthes confessa que no es veu amb cor de parlar de la fotografia en general, i ha de conformar-se referint-se a imatges particulars. El mateix podríem dir del gènere conte, que es resisteix a ser reduït a una fórmula universal i tendeix a adoptar formes diferents segons cada autor i cada moment vital. En el cas de *Mares i fills*, l'autor s'inclina per escenes quotidianes però significatives, narrades des del punt de vista d'un personatge no necessàriament decisiu, de manera que una part de la història es manté a l'ombra. Alguns contes es beneficien del contrast

entre la mirada diguem-ne irlandesa i la localització catalana, i també entre la temàtica homosexual i l'enunciació diguem-ne clàssica.

Toibín no és dels autors que reescriuen obsessivament la mateixa història, sinó que mostra interessos diversos i és capaç de deixar-se endur per la curiositat. Remarquem també la renúncia als tipus i a les caricatures, tan temptadors en la narrativa curta. Afegim-hi que no s'autoplagia, sinó que adapta l'estil a cada situació, igual com hi adapta la llargada o la perspectiva (un dels contes està escrit de manera que el lector no pot discernir si el protagonista és un home o una dona). També són freqüents les frases felices, que es deixen degustar com un glop de bon vi: "El meu ull, solitari, carregat amb la seva història, va boig per esvair-se, esborrar, oblidar; i ara mira, mira amb tota l'ànima, com un científic que busca una cura i decideix que durant uns dies oblidarà que hi ha paraules i que finalment sabrà que les paraules per dir els colors, el blau-gris-verd del mar, el blanc de les ones, no serveixen davant de l'experiència plena de mirar el caos sumptuós que produeixen i contenen."

Professor de literatura comparada a Nova York, Colm Tóibín ha viscut temporades a Catalunya, on estiuja amb regularitat. Entre els seus títols traduïts al català, esmentem l'assaig *Homenatge a Barcelona*, la novel·la *Brooklyn* i la reescriptura de l'Orestíada titulada *La casa dels noms*. Pel que fa al volum *Mares i fills*, aplega contes procedents de dos reculls, *Mothers and sons* (2006) i *The empty family* (2010), més un que es va publicar el 2013 a *The New Yorker*.

Una tercera part de la trentena dels seus llibres s'han traduït al català, la majoria a l'editorial Amsterdam, que una vegada més ha encarregat la traducció a Ferran Ràfols Gesa, el qual l'ha dut a terme amb la seva professionalitat habitual. En canvi recomanem no llegir fins al final el pròleg d'Andreu Jaume, ja que revela les trames de la majoria dels contes.